

znajajoč njegovo nadpetdesetletno izborna službovanje podelil red železne krone prve vrste. Jablonsky je umrl 1. dne februarja 1876. leta sedemdesetleten veteran v Gradci.

Junak naš je bil visoke rasti, krepak, izurjen v vseh telesnih vajah, drzovit jezdec in smel strelec, radodaren in prost vsakojake pedanterije. Jablonsky je bil, kar jednoglasno izpričujejo bojni drugovi njegovi, mož izrednega vojaškega talenta. Mnogo let je živel v srečnem zakonu ter zapustil več otrok.

Na sveti večer.

Slika iz tržaškega življenja. Spisal Nenád.

Bilo je temno in luči so gorele po ulicah, ko se je gospod Gorázd napotil po stari svoji navadi v krčmo večerjat. Gostilna je bila prazna. Točáj je stal pri stranski mizi, bavěč se z nekim zavitkom; bil je v svoje delo tako zamišljen, da je celó pozabil vstopivšega gosta pozdraviti. Prinesel mu je vina rekóč: „Nocój se pač pozná, dà je Božič, nikogar ni videti; seveda, nocój večerja vsak rajši domá. Ukazujete káj večerje, gospod Gorázd?“ dostavil je še.

Gorázd si dá prinesti navadno večerjo. Založil je parkrat, toda nocój se mu ni ljubilo. Gnalo ga je nekaj ven. Kam, sam ni vedel. Hodil je brez namena iz jednih ulic v druge, kamor ga je zanesla noga, a v krčmi ga samega za mizo nocój ni vstrpélo!

Srečaval je ljudi, katerim se je poznalo, da se jim mudí. Hiteli so gotovo vsak na svoj dom, kjer željno čakajo žena in otroci. In nocój ne prihaja lahko kdo s praznimi rokami domóv. Na Sveti večer se kaj tacega ne spodóbi. Nocój dobi vsak, kolikor jih je teh malih kričajev in razgrajalcev, vsak dobi svoj dar. To pa ti poredneži vedó, oj, dobro vedó, da jim oče nocój káj lepega prinese, zato ga pa tudi že težko čakajo. Nekateri poslušajo pri vratih, ali še ni čuti znanih korakov, drugi pazi pri oknu, kdaj se prikaže. In ko se napósled vrata odpró in oče stoji pred njimi, oj, to je veselje: vsprejme ga radósten krik, sméh in ploskanje z rokami. V hipu so pri njem, obsujejo ga, kakor čebéle pomladanski cvet. Najmlajši mu objame koléno, drugi seza po zavitku, a hčerka se vspnè, da ga objame okoli vratú. Vsi ga kličejo, pogledavajo ga tako milo, da se presrečnemu očetu od radósti topí srce. Za njimi pa stoji mati in tudi nji zablesté solze radosti in sreče v očéh. Dà, nocój je Sveti večer, nocój se je rodila sreča na svet, njen žarek je zasijal pod vsakateri strop. — — —

Popihnila je burja ter ježno bruhnila Gorázdu prah in pesek v obraz. Odnese mu je prijazno podobo izpred očesa ter vrnila mu z osorno silo njega osamélost v dušo.

„Kdo bi preštel reveže, ki gredó danes brez večerje spat? In Bog vé, koliko jih vzdihuje v smrtnih bolečinah na gnilem ležišču?“ mislil je Gorázd, ki je nevedé zašel v Staro mésto, kjer so visóke, črne hiše in ozke pa umazane ulice.

„Dajte mi kaj v bogaimé, lačen sem, gospod!“ izpregovori nekdo v temi s tresočim se glasom.

Gorázd se probudí iz svojega premišljevanja, ozrè se na stran, s katere je prihajal glas in zagleda slabo odétega, od mraza drhtajočega dečka tiščati se ob oglu jako ozke zágate.

„Pojdi z menój, dečko, kupim ti večérje“ — reče fantu in ga pelje v bližnjo gostilno.

Ukaže mu prinesiti večérje. Otrok je rad jedel, s pravo slastjo lačnega človeka.

„Kaj pa domá, niso mati nič skuhali?“ vpraša ga, ko je odložil žlico.

„Nič,“ odgovori dečko.

„Zakaj ne?“

„Ker nimamo kaj.“

„Bi še jedel?“ —

„Dovolj mi je, ali ta kos kruha bi rad nesel materi, če dovolite.“

„Za to bom že jaz skrbel, le pústi! Imaš še kacega brata ali sestro, in kako ti je ime?“ —

„France mi pravijo, brata imam dva, sestre ni domá, ne vémo, kje je.“

„Kaj pa oče?“ —

„Umrli so!“

Gorázd naročí večérje za nepoznano mu družino, kupi kruha in vina, ukaže prinesiti luč, dá jo Francetu, velèč mu, naj sveti domóv. Točáju pa reče, naj nese kupljeno večérjo ž njima.

Šli so; deček je veselo stópal pred njima. Prekoračili so temne, umazane ulice ter stopili v zaduhlo in še bolj nečedno vežo stare hiše. Fant je hitro po stopnicah, Gorázd je na pol omamljen taval za njimi. Videl je že uboštvo in revo združeno z umazanostjo, ali toliko nesnage ni še našel nikjer, kakor tukaj. Stópnice so bile leséne in na pol strohnéle, zibale so se pod nogami. Zastrte so bile z blatom in smetmí, zidovje potemnelo in vlažno in od raznih stranij so mu hôli neznosni smradovi v nós. Dospéli so na vrh pod strého. Deček se vspnè, da prestopi visoki prag, odpahne priprte duri ter stopi v sobo, kjer so bivali njegova mati in brata.

„Večerjo nesemo, mati, večerjo!“ klical je deček presrečen.

Točáj postavi prinesene stvari, ker ni bilo mize, sredi sobe na tla, pristopi h Gorázdu in mu šepne na uho: „Dvajset krajcarjev sem pošteno zaslužil, gospod!“ Gorázd mu stisne nekaj denarja v roko, in točáj odide. Žena, videča tujce, ostrméla je, od začudenja ni mogla izpregovoriti nì besedice. Da bi jim kdo prinesel večerje, na to še mislila ni.

„Ne bojte se, dobra žena“, izpregovori prvi Gorázd: „nič slabega nisem nameraval; Francéta sem dobil na ulicah in sem od njega zvedel, kako je pri vas. Tukaj sem vam prinesel malo večerje, samó prosim, kar žlice v roko, dokler je še jed gorka.“

„Bog Vam stokrat povrni, gospod! Sedaj sem prepričana, da se še čuda godé na sveti,“ odgovori žena.

Otroci so bili že pri skledi in tudi starka se jim pridruži.

Med jedjó se je Gorázd ogledal po „sobi.“ Toliko uboštvá še ni videl. Ti nesrečneži so stanovali pod sámó strého. Sobica še stropa ni imela, videli so se korci in tramovi hišnega krova. Okna ni bilo nobenega, samó v streho je bilo vdélano nekaj temu podobnega. V jednem kotu je stalo nizko ognjišče, v drugem stara postelja, malo cunj na nji, v drugem pohabljená omara in polomljena stolíca; družega ni bilo. Zeblo je, skozi špranje v strehi je pihala burja; ti ljudjé pa niso imeli polénčka, da bi zanétili ogenj in si ogreli premrle ude.

„Kako naj se Vam zahvalim na toliki dobroti, toliki prijaznosti, gospod?“ izpregovori žena, ko so povečerjali.

„O tem pač ni vredno govoriti, to so malenkosti“.

„Malenkosti? Oh, dà, gospod, malenkosti, in vendar, gospod, da Vas Bog ni poslal nocój pod to borno strého, ne vém, kako bi bila jutri vstala. Od dolzega stradanja sem bila že skoraj onemogla in otroci so bili v nevarnosti, da mi ne zmrznejo. Sedaj je spet vse dobro za nekaj časa“.

„Upajmo, da se Vam taki časi več ne povrnejo. Kar bo v moji móči, storim, da Vas rešim skrajne bede“ — tolaži Gorázd.

„Bog Vas blagoslovi, dobri gospod“, vsklikne žena ter mu solzeč se hoče poljubiti roko, katero ji pa Gorázd odtégne.

„Da boste vsaj vedeli, komu ste storili toliko dobroto, hočem Vam povedati svojo povest,“ reče žena ter začne čez nekaj časa tako-le pripovedovati:

„Dokler je bil še moj mož živ, živeli smo precēj ugodno; ubožno sicer, vendar le srečno in zadovoljno. Moj mož je bil prvi delavec v magazinu trgovca Nardinija, bil je nekakšen nadzornik nad drugimi, in poverjenik gospodov. Njemu je zaupal in mu brez skrbi povéril

vsako delo in denar. Jaz sem gladila po hišah srajce in drugo perilo ter si s tem tudi nekaj prislužila. Domá sem opravila vse sama in ker smo živeli skrómnó in nismo zahajali nì v krčme, nì na veselice, katerih je po mestu vse polno, izhajali smo z zaslužkom prav dobro in še na stran smo deli lahko prihranjen novčič; ni nam bilo treba vedno skrbeti, kaj bomo jutri jeli, in tudi za vsak slučaj bolezni ali druge nezgode nismo bili popolnoma brez pomoči.“

„Družina je bila razméрно velika. Imela sem že bolj odraslo hčer in tri fante. Ti so, kakor jih vidite, še majhni in treba je zánje skrbeti, hči pa si je s šivanjem prislužila záse dovolj. Bila je to lepa, brdka deklica, da ji ni bilo zlepa vrstníce in jaz sem jo ljubila nad vse na svéti, pazila sem nánjo kakor na svoje okó. Ljubila sem jo še preveč, bila je to breumna slepa ljubezen in maščevala se je bridko na meni! Kar koli je želela, dovolila sem ji; če sem se prav časih sprva protivila njenim željam, udala sem se vselej nje prošnjam. Znala je tako lepó prositi, tako govoriti, da se ji nisem mogla ustavljati. Prav tako nespameten je bil v tem obziru moj mož; tudi on se je s hčerjo ponašal in ni ji prikratil najmanjšega veselja. Kupoval ji je obleke, kolikor je mogel lepe, in te si je potem prikrájala sama po svoji volji in svojem ukusu. Za nas revne ljudi se je nosila gosposki, še pregosposki. Tako sva jo razvadila in delo jo je začelo mrzéti. Poprijela se je knjig in čitala je, kar koli je dobila. Kake so bile te knjige, ne vem, ali dosti pride se menda iz njih ni naučila, kajti čim več je čitala, tem čudneje se je vedla, tembolj zletáva in nečimerna je postajala, tembolj jo je delo mrzelo. Jaz sem vse to dobro opazila in rada bi ji bila strgala časih knjigo iz rók, ali tega nisem storila nikdar, komaj sem jo rahlo posvarila, prav kakor bi se je bila bala. Prosila sem je časih, naj gleda rajši na svoje delo, nego da trati čas s čitanjem knjig, a ona mi je navadno odgovarjala: „Saj delam dovolj, nekaj počitka moram vendar imeti!“

Ker je bila lepa, gledal je marsikateri mladenič za njo in tudi sin moževega gospodarja, znan postopač, danguba in zapravljivec vrgel je svoje okó nánjo. Prišel je necega dné v hišo in si dal narediti nekoliko perila. Moja hči je prevzela delo. Od ónega časa je prihajal večkrat naročat si kaj. Meni se to ni zdelo nič nevarnega, če prav bi si bila že takrat lahko mislila, da lopov ničesa dobrega ne namerava; a človek je že tak, da sodi druge po sebi. Zalázoval jo je tudi zunaj, kadar je kam šla, na sprehajališčih, sploh povsod; da se je le pokazala na ulicah, lazil je za njo. Jaz tega nisem zvedela, kajti če sem bila jaz ž njo, njega ni bilo. Stvar se je vedno bolj razvijala, začela sta

se sestajati na samem in ona je prihajala časih že v noč domóv. Meni se je vse to zdelo sumljivo. Kam ta otrok zahaja, mislila sem časih, ali da se shaja z ónim gosposkim malovrednežem, nisem nì mislila. Vpraševala sem jo večkrat, ko je prišla domóv, kje je bila tako dolgo.

„Sprehajala sem se s to in to.“

„A to se ne spodobi, da se tako mlada deklica zvečer sama sprehaja, to ni lepó in ne prav; tega ne smeš; Bog váruj, da bi oče to vedeli, sama lahko veš, da bi se jezili,“ rekla sem ji.

„Moj Bog, če človek ves dan dela, mislim, da ni nič napačnega, ako si zvečer privošči malo počitka“ — odgovorjalo mi je navadno.

Kmalu si je začela sama kupovati, sprva malenkosti, kakor robce, kravate, in take stvari. Necega dné prinese v zavitku domóv célo obleko. Mislila sem, da si jo je kaka gospodična dala delati, a čudom sem se čudila, ko jo vidim v nedeljo, da si jo je sama oblekla. Vprašala sem jo, kdo ji je dal denar za obleko.

„Zaslužila sem ga, saj mi ljudjé plačujejo delo.“

„To ni mogoče,“ rekla sem „saj tako malo delaš in skoraj ves denar daš meni.“

„Malo delam? Kdo pravi, da malo delam? Se li morda ne trudim vse dneve in ako si za trdo prisluženi denar kupim obleko, menda je ravno tako dobro, kakor bi ga Vam dala; Vi mi tako ne kupite nikdar, kakor bi sama želela, zato sem storila to rajši sama“ — rekla mi je.

Toda meni ni šlo to več iz glave, sumnja se mi je zajela v srcé. Začela sem misliti, kaj bi to moglo biti, ali ničesa pravega se nisem mogla domisliti. Da bi ji kdo vse to daroval, o tem se mi še sanjalo ni; predobro mnenje sem imela o hčeri svoji, da bi bila mogla sumnjati o njeni poštenosti. Vendar me je to vznemirjalo.

Necega dné sem prišla nenadoma in nič slabega misleč v nje sobo, ko se je ravno odpravljala iz hiše. K neki prijateljici je hotela iti, kakor mi je rekla. Stala je pred zrcalom in bila v lepotičenje tako zaglobljena, da me ni takoj slišala. In glej, kaj se mi pokaže? V odprti šatulji, ki jo je imela pred seboj na mizi, videla sem zlato uro, medaljon, zlat braselet, prstan in še drugo dragoceno lepoticje. Priskočim k mizi, ona hlastno zapre šatuljo, toda bilo je prepozno — videla sem vse!

„Mina, kje za božjo voljo si vzela vse to?“ vskliknem.

Mina je bila vsa preplašena in ni vedela sprva kaj odgovoriti, tiščala je šatuljo v rokah in ni se mi upala pogledati v obraz.

„Kdo ti je dal te dragocenosti, govôri!“ silila sem jaz.

„Dobila sem vse v dar od gospé Leonardijeve, pri kateri sem prejšnji mesec šivala“ — izpregovori napósled.

„To ni mogoče! Mina, povej po pravici, kdo ti je dal to?“

„Povedala sem Vam; če nečete verjeti, ne morem Vam pomagati.“

„Ne laži, Mina! Povej rajši po pravici in zlepa meni, sicer te bo oče prisilil.“

„Povedala sem že jedenkrat, drugega ne izveste nì Vi nì oče!“ — deje, pograbi vse, kar je bilo v šatulji ter odide. Jaz nisem od samega začudenja vedela, kaj se je prav za prav zgodilo, stala sem in strmeč gledala za njo. Strašne slutnje, grozne misli so se mi budile v glavi in srce me je bolelo. Oh, mislila sem, da mi počí! Dolgo sem stala, tako ne vedoč, kaj mi je početi, misel se mi je podila za mislijo po glavi, jedna strašnejša od druge.

Zvečer sem čakala, da bi se vrnila, ali ni je hotelo biti. Bližal se je čas, ko je imel priti moj mož domóv, a hčere še vedno ni bilo. Trepetaje sem čakala njega, toda tudi njega ni bilo. Čakala sem jedno uro, nikogar, dve, tudi nikogar, polotil se me je strah in groza. Bila sem neizrečno vznemirjena. Preživela sem strašno noč, polno straha in trepêta, nade in obupa.

Druzega dné, ko sem jih še vedno čakala zastonj, prijavi mi policist, da je mož moj zaprt.

„Zaprt?“ — vskliknem. Zdelo se mi je, da nisem dobro slišala.

„Dà, zaprt!“ ponoví policist.

„A kaj je zakrivil, da so ga zaprli?“ vprašam ga vsa prestrašena.

„Pobil je sina svojega gospodarja skoraj do smrti —“ odgovorí mi na kratko ter odide, predno sem se zavedla in ga mogla izprašati, kako je vse bilo.

Zvédela sem kmalu. Prejšnji večer je poslal gospodar mojega možá po nekem opravku na kolodvor. Prišel je tja, baš ko je imel odriniti vlak na Dunaj. Ko je odpravil svojo stvar, hotel je iti domóv, kar se ustavi zunaj voz, in kdo izstopi? Mina in gospodarjev sin! Lehko si mislite, kako se je začudil moj mož. Ne da bi ga bila opazila vstopita, in gospodič je baš kupil vozovnice ter hotel oditi z Mino v čakalnico, ko jima moj mož zaskoči pót.

„Stojta!“ zavpije z groznim glasom nánja. „Kam sta hotela pobegniti? In ti, gad zapeljivi“ — obrne se h gospodu, „to pot ne uideš kazni svoji, ali nisi še zapeljal dovolj deklet?“

„No, ta bo zadnja, čuješ, zadnja!“ rekoč ga mahne po glavi s palico, ki jo je držal v rokah. Zapeljivec se zgrudi krvav na tla, ljudje, ki so se bili hipoma zbrali okoli, zgrabijo mojega možá, takoj so prihiteli tudi policisti ter ga odvedli v zápor. Prijeli so takisto Mino, pa

spustili so jo kmalu, možá pa so obsodili na nekaj let. Obolel je in, kakor so mi uradno priznanili, umrl lanskega leta v ječi. In kaj bi Vam pravila še dalje? Vse drugo lahko uganete samí.

Jaz sem ostala sama s temi-le otroki. Mina se ni nikdar več povrnila. Klatila se je nekaj časa tukaj-le po mestu, potem se je pa kar izgubila in sam Bog vé, kod se sedaj vlačí!“ reče žena ter si zakrije z rokama obraz. Debele solze so ji lile skozi prste.

Gorázd je bil tudi globoko ganen in tolažil je nesrečno starko.

„Kaj pa zapeljivec, je li ozdrável?“ vpraša jo napósled, ko je prenehala jokati.

„Ozdrável, saj kopriva ne pozebe! In tudi ta ničemnik, ki je umoril mojega možá, pogubil hčer mojo, pogubil ji teló in dušo, uničil in razdejal srečo vse naše družine, ozdrável je. Živí pa prav tako razuzdano, malopridno in ničemno kakor prej, in vendar njega — njega ne zapró, njegovih hudodelstev ne vidijo! Zdi se mi, kakor bi mu dajali potuho ter ga pobujali k lopovščinam vsake vrste. Sevéda, kaj pa je tudi kako ubógo deklico zapeljati? To je le plemenita zabava bogatim razuzdancem! Reveži menda niso za družega na svetu, kakor da jim bogataši izžemajo kri iz telesa, da jim živo srce trgajo iz prsij, da jih tlačijo in dušijo v blatu svojega greha in svoje zavrženosti! Čudne, jako čudne misli vstajajo mi časih v glavi, ko tako premišljujem; poloti se me obup in dvojiti jamem ob vsem, kar koli je na svetu in na nebu. Toda naj končam svojo povést! Ko so mi obsodili možá, bili smo brez zaslužka. Kar je bilo prihranjenega denarja, porabila sem kmalu za sé in za otroke. Poprodala sem obleko in kar je bilo pohištva, in ko nisem že imela ničesar več, vrgli so mene in otroke iz hiše, na plano. Niso pomagale nì solze nì prošnje. Žid, posestnik óne hiše, ni se dal omečiti, iztiral nas je izpod strehe. Navezala sem culico, bila je jako lahka in šla z otroki iz hiše.

Bili smo brez stanovanja. V ti-le zágati smo se ustavili. Gospodar te hiše, videvši naše uboštvo, prepustil mi je ta podstréšek zastonj. Nastanila sem se tukaj. Koliko lakote, mraza, pomanjkanja vsake vrste smo tù pretrpeli, tega Vam ne morem dopovedati. Ako bi Vas sam Bog ne bil poslal nocoj rešitelja pod našo streho, ne vem, kako bi bila jutri vstala in otroci bi mi bili lahko od mraza in lakote umrli do jutri. No, sedaj je za nekaj časa zopet vse dobro.“

Bilo je pozno, ko se je Gorázd odpravil domóv. Nesrečnežem pa je po svoji móči pomagal, najel jim je primerno stanovanje, kupil jim obleke, dobil ženi dela, za otroke je skrbel, da se je izuril vsak v kakem rokodelstvu ter pripomogel jim tako do poštenega kruha.

